

Š i f r a k a n d i d a t a :

Državni izpitni center

JESENSKI IZPITNI ROK

ZGODOVINA

≡ Izpitna pola 1 ≡

Obča zgodovina

Sreda, 29. avgust 2012 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Kandidat dobi ocenjevalni obrazec.
Izpitni poli je priložena barvna priloga.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalni obrazec).

Izpitna pola vsebuje 25 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 60. Za posamezno nalogo je število točk navedeno v izpitni poli.

Rešitve, ki jih pišete z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom, vpisujte **v izpitno polo** v za to predvideni prostor. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani, od tega 1 prazno. Barvna priloga ima 2 strani.

[illegible]

Sodelovanje in konflikti v 20. stoletju

1. Leta 1945 se je končala 2. svetovna vojna.

Povežite države zmagovalke vojne in njihove voditelje ob koncu vojne tako, da na črtice v desni koloni pred imeni voditeljev držav vpišete ustrezno črko iz levega stolpca.

A	Združene države Amerike	_____	Charles de Gaulle
B	Sovjetska zveza	_____	Čankajšek
C	Velika Britanija	_____	Harry Truman
D	Francija	_____	Josip Broz Tito
E	Kitajska	_____	Winston Churchill
F	Jugoslavija	_____	Josip Visarijonovič Stalin

(3 točke)

- 2.

Stroški vojne	
Država	Stroški (milijoni)
Zavezniki	
ZDA	£ 84,5
Sovjetska zveza	£ 48
Velika Britanija	£ 28
Drugi	£ 11
Sile osi	
Nemčija	£ 68
Italija	£ 28,5
Japonska	£ 14

Preglednica 1: Stroški 2. svetovne vojne

(Vir: Gabrič, A., in Režek, M., 2011: Zgodovina 4, str. 73. DZS. Ljubljana)

- 2.1. Glede na podatke v preglednici 1 navedite, kateri državi sta porabili največ sredstev za vojskovanje med zmagovalkami in kateri med poraženkami.
- 2.2. Pojasnite razliko med ekonomskim položajem dveh največjih zmagovalk ob koncu vojne.

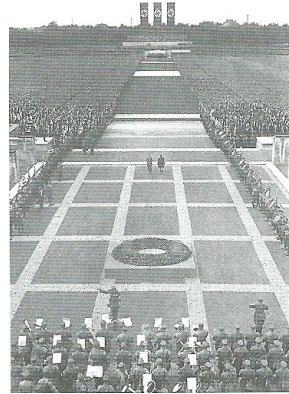
(2 točki)

3. Novembra 1945 se je začel prvi mednarodni sodni proces proti vojnim zločincem v zgodovini. Na njem so na zatožni klopi sedeli najvidnejši preživeli nemški nacisti.

Slika 1: Sojenje nacistom

(Vir: Gabrič, A., in Režek, M., 2011: Zgodovina 4, str. 74. DZS. Ljubljana)

Slika 2: Zborovanje nacistične stranke

(Vir: Dolenc, E., in Gabrič, A., 2002: Zgodovina 4, str. 53. DZS. Ljubljana)

- 3.1. Navedite ime mesta, v katerem je potekal ta sodni proces.
3.2. Zakaj so zavezniki izbrali prav to mesto?

(2 točki)

4. Na konferenci v Potsdamu so voditelji treh držav zmagovalk 2. svetovne vojne odločali o usodi Nemčije, glavnega krivca za dve svetovni vojni v prvi polovici 20. stoletja.

Nemški militarizem in nacizem bosta zatrta in zavezniki bodo sporazumno, zdaj in v prihodnje, ukrepali tako, da Nemčija ne bi nikdar več ogrožala sosedov ali svetovnega miru. Zavezniki nimajo namena uničiti ali zaslužniti nemško ljudstvo. Njihov namen je, da dajo nemškemu ljudstvu priložnost, da bi se pripravilo na postopno obnovo življenja na demokratičnih in miroljubnih temeljih.

(Vir: Mee, C. L., 1976: Kupčija v Potsdamu, str. 255–256. Mladinska knjiga. Ljubljana)

- 4.1. Iz zgornjega besedila, povzetega iz 2. avgusta 1945 podpisane Potsdamske deklaracije, navedite, kaj je bil glavni cilj sodelujočih na konferenci.
4.2. Navedite dva sklepa glede kaznovanja Nemčije in njenega povojnega razvoja.
4.3. Kakšna je bila politična podoba Nemčije po 2. svetovni vojni? Pomagajte si s sliko 1 na Prilogi k Izpitni poli 1.

(3 točke)

5. Za ohranjanje svetovnega miru so voditelji držav ustanovili Organizacijo združenih narodov (OZN).

Cilji Združenih narodov so:

1. varovati mednarodni mir in varnost ter v ta namen: izvajati učinkovite kolektivne ukrepe, da se preprečijo in odvrnejo grožnje miru in da se zatrejo agresivna dejanja ali druge kršitve miru, in si prizadevati, da se mednarodni spori ali pa situacije, ki bi utegnile privedi do kršitve miru, zgladijo ali uredijo z mirnimi sredstvi in v skladu z načeli pravičnosti in mednarodnega prava,
2. razvijati med narodi prijateljske odnose, sloneče na spoštovanju načela enakopravnosti ljudstev in njihove samoodločbe, ter izvajati tudi ukrepe za utrditev svetovnega miru,
3. uresničevati mednarodno sodelovanje s tem, da se rešujejo mednarodni problemi ekonomske, socialne, kulturne ali človekoljubne narave, kakor tudi s tem, da se razvija in spodbuja spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin za vse ljudi, ne glede na raso, spol, jezik ali vero, in
4. biti središče, kjer naj se usklaja dejavnost narodov za doseganje teh skupnih ciljev.

(Vir: <http://www.pf.uni-lj.si/media/ustanovna.listina.zn.doc>. Pridobljeno: 15. 3. 2011.)

- 5.1. Iz zgornjega besedila iz ustanovne listine OZN navedite štiri cilje, za katere si prizadeva OZN.
- 5.2. Navedite dva najpomembnejša organa OZN.

(2 točki)

6. Pojasnite pojma iz obdobja po 2. svetovni vojni.

(2 točki)

DEKOLONIZACIJA

HLADNA VOJNA

7. Po 2. svetovni vojni se je zelo spremenil politični zemljevid Evrope.

7.1. Pomagajte si s sliko 1 na Prilogi k Izpitni poli 1 in navedite, katera država se je po 2. svetovni vojni ozemeljsko najbolj razširila.

7.2. Naštejte vsaj štiri države, na račun katerih se je razširila.

7.3. Kaj označuje pojem železna zavesa, označen na sliki 1 na Prilogi k Izpitni poli 1?

(3 točke)

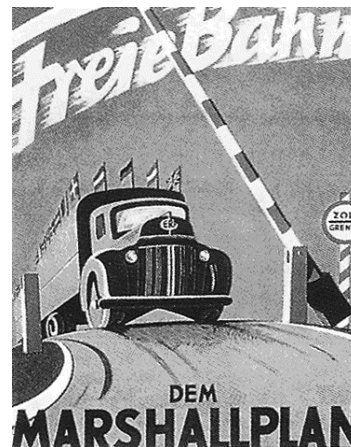
8. ZDA, ki so iz vojne izšle kot največja svetovna sila, so z gospodarsko pomočjo podprle obnovo Evrope. Načrt so poimenovali po ameriškem zunanjem ministru, ki ga je s – spodaj navedenimi besedami – predstavil javnosti.

Rešitev je v tem, da prekinemo začarani krog in ponovno vzpostavimo zaupanje Evropejcev v gospodarsko prihodnost njihovih držav in Evrope kot celote.

(Vir: Judt, T., 2007: Povojna Evropa: 1945–2005. Prva knjiga, str. 83. Mladinska knjiga. Ljubljana)

- 8.1. Kako se po tem politiku imenuje načrt ameriške gospodarske pomoči povojni Evropi?
- 8.2. Katere države so bile prejemnice te pomoči?

(2 točki)

Slika 3

(Vir: Dolenc, E., in Gabrič, A., 2002: Zgodovina 4, str. 168. DZS. Ljubljana)

9. Najmočnejši velesili sta v prvem povojnem desetletju ustvarili tudi dve vojaški zvezi, ZDA zvezo NATO, Sovjetska zveza pa Varšavsko zvezo.

Na črto pred državo napišite črko N ali V za vojaško zvezo, v katero so se vključile navedene evropske države.

___ Poljska	N Nato
___ Zvezna republika Nemčija	V Varšavska zveza
___ Norveška	
___ Češkoslovaška	
___ Nemška demokratična republika	
___ Francija	

(3 točke)

10. Stalin se je od drugih graditeljev imperijev – celo od carjev – razlikoval po vztrajanju pri načelu, da na ozemljih pod svojim nadzorom ustvari oblike vladanja in družbe, identične tistim v Sovjetski zvezi (...)
- Vsaka [država] naj bi izpeljala gospodarske »reforme« in sprejela petletne plane, s katerimi bi svoje institucije in prakse uskladila z institucijami in praksami Sovjetske zveze. Vsaka naj bi postala policijska država v skladu s sovjetsko šablono. In vsaki naj bi vladal aparat komunistične partije, hlapčevsko podrejen (dejansko, če že ne formalno) vladajoči komunistični partiji v Moskvi.

(Vir: Judt, T., 2007: Povojna Evropa: 1945–2005. Prva knjiga, str. 201–202. Mladinska knjiga. Ljubljana)

- 10.1. Glede na zgornje besedilo navedite vsaj dve politični spremembi, ki so ju naredile oblasti vzhodnoevropskih držav pod pritiskom Sovjetske zveze.
- 10.2. Pojasnite razliko v strankarski sestavi zakonodajnih organov med državami zahodnega bloka in državami, ki so prišle v sovjetsko vplivno cono.

(2 točki)

11. Po Stalinski smrti leta 1953 so komunistične države vzhodne Evrope začele opuščati najbolj grobe oblike političnega pritiska nad državljani in nekatere so poskušale voditi samostojnejšo, od Sovjetske zveze bolj neodvisno politiko.

Govori Imre Nagy, predsednik ministrskega sveta madžarske ljudske republike.
Danes [4. novembra 1956, op. p.] so v najzgodnejših urah sovjetske vojaške enote napadle naše glavno mesto z očitnim namenom strmoglavjenja zakonite, demokratične madžarske vlade. Naša vojska se bori. Vlada ostaja na svojem položaju. O teh dogajanjih obveščam ljudi naše dežele in svetovno javnost.

(Vir: Judt, T., 2007: Povojna Evropa: 1945–2005. Prva knjiga, str. 325. Mladinska knjiga. Ljubljana)

- 11.1. O katerem dogodku govori zgornje besedilo?
- 11.2. Pojasnite, kako so se na dogodek odzvali Madžari.
- 11.3. V katerih državah je še prišlo do podobnih gibanj z zahtevami po demokratizaciji, ki so jih komunistične oblasti zatrle s silo? Pomagajte si s sliko 1 na Prilogi k Izpitni poli 1.
- 11.4. Pojasnite, kako so se na takšne dogodke odzvale zahodne demokratične države.

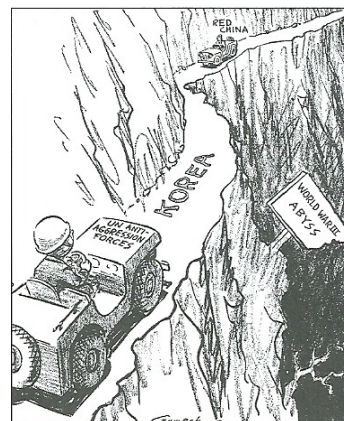
(4 točke)

12. Zunaj Evrope so krizna žarišča nastajala na območjih, kjer so se križali interesi velesil. Do prve velike vojne, ki je grozila, da se bo razširila v širši spopad, je prišlo na polotoku na Daljnem vzhodu.

12.1. Navedite ime polotoka, na katerem je izbruhnila vojna, in njen vzrok.

12.2. Pojasnite, kakšen je bil izid vojne.

(3 točke)

Ameriški karikaturist Paul Carmack je takole izrazil zaskrbljenost, da ne bi zavili na pot v tretjo svetovno vojno.

Slika 4

(Vir: Dolenc, E., in Gabrič, A., 2002: Zgodovina 4, str. 172. DZS. Ljubljana)

13. V drugi polovici 20. stoletja je izbruhnilo največ oboroženih spopadov na Bližnjem vzhodu. V krajšem razmišljanju pojasnite bližnjevzhodno krizo. Navedite, katere države so se spopadale v vojnah na Bližnjem vzhodu, kaj je bil povod za začetek spopadov, zakaj so se svetovne velesile še posebno zavzemale za nadzor nad tem območjem in vsaj štiri posledice tamkajšnjih vojn. Pomagajte si s sliko 2 na Prilogi k Izpitni poli 1.

Slika 5: Gamal Abdel Naser nad zemljevidom Sueškega prekopa

(Vir: Dolenc, E., in Gabrič, A., 2002: Zgodovina 4, str. 174. DZS. Ljubljana)

Slika 6: Zid objokovanja

(Vir: Dolenc, E., in Gabrič, A., 2002: Zgodovina 4, str. 175. DZS. Ljubljana)

(5 točk)

14. Številne države, ki so se osamosvojile od kolonialnih metropol, zaradi pomanjkanja kapitala, strokovnjakov in infrastrukture niso bile sposobne samostojnega gospodarskega razvoja.

Kako imenujemo gospodarsko odvisnost in izkoriščanje nerazvitih držav s strani gospodarsko visoko razvitih držav?

(1 točka)

15. Med prebivalstvom v razvitih in nerazvitih državah je velika razlika v kakovosti življenja.

15.1. Glede na sliko 3 na Prilogi k Izpitni poli 1 navedite dve razliki med razvitimi in nerazvitimi v posledicah revščine na življenjski cikel in zdravstveno stanje prebivalstva.

15.2. Navedite dva vzroka, ki onemogočata hitrejši razvoj nerazvitih ter zmanjševanje prepada med razvitimi in nerazvitimi.

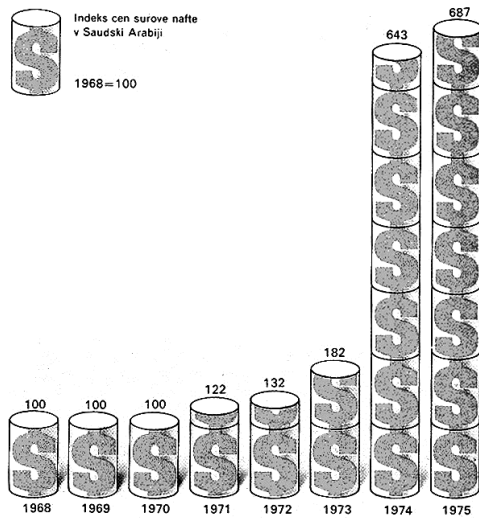
(2 točki)

16. 16.1. Glede na sliko 4 na Prilogi k Izpitni poli 1 pojasnite, prebivalstvo katerih celin spada med bogate in na katerih dveh celinah je največ revnih držav.

16.2. Navedite dva vzroka, zakaj multinacionalne družbe gradijo tovarne v nerazvitem svetu.

(2 točki)

17. Manj razvite države so se na izkoriščanje bogatejših odzvale z zviševanjem cene surovin na svojem ozemlju ter vzpostavljanjem stvarnejših razmerij med cenami surovin in industrijskih izdelkov.

Slika 7: Indeks cen surove nafte v Saudovi Arabiji

(Vir: Človek in družba, str. 126. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1983)

Pojasnite, katerim dogodkom ali odločitvam je sledil skokovit dvig cene nafte, viden na sliki 7.

(1 točka)

18. Obkrožite dve pravilni trditvi, povezani s svetovnim gospodarskim razvojem po 2. svetovni vojni.

- A Vlogo mednarodne menjalne valute je imel britanski funt.
- B Zahodne države so si v načrtovanju gospodarske politike prizadevale za odpravljanje socialnih razlik.
- C Komunistične države so vzpostavile sistem državnega centraliziranega načrtovanja.
- D Države tretjega sveta so se povezale v gibanje neuvrščenih, ki si je prizadevalo za zmanjševanje razlik med razvitim severom in nerazvitim jugom.

(2 točki)

19. Med hladno vojno, ko sta imeli odločilno besedo v mednarodnih odnosih ZDA in Sovjetska zveza, je poskušala Evropa prebroditi nekdanja nesoglasja in si vnovič izbojevati pomembnejše mesto na svetu. Bistvenega pomena je bila zgladitev nesoglasij med pomembnima državama na evropski celini, ki sta se v 19. in 20. stoletju velikokrat spopadli.

19.1. Navedite imeni teh dveh držav.

19.2. Pojasnite sporočilo spodnjega plakata.

(2 točki)

Slika 8: Združene države Evrope

(Vir: Dolenc, E., in Gabrič, A., 2002: Zgodovina 4, str. 180. DZS. Ljubljana)

20. Evropske države so se najprej leta 1957 povezale v Evropsko gospodarsko skupnost (EGS), ki so se ji po njenih uspehih začele pridruževati nove članice. Ob koncu tisočletja se je preimenovala v Evropsko unijo (EU).

Pred države članice v desni stolpec zapišite, ali je šlo za ustanovno članico EGS, za članico, ki se je priključila v sedemdesetih letih, ali za članico od osemdesetih let 20. stoletja.

1. ustanovna članica EGS	_____ Španija
2. včlanitev do leta 1990	_____ Nizozemska
3. včlanitev v 21. stoletju	_____ Grčija
	_____ Slovenija
	_____ Francija
	_____ Poljska

(3 točke)

21. Članice Evropske gospodarske skupnosti (EGS), od leta 1992 Evropske unije (EU), so na skupne organe začele prenašati vse več pristojnosti, katerih reševanje zahteva sodelovanje vseh vključenih članic.

V katerem mestu je sedež Evropske komisije, ki ima izvršilno oblast v Evropski uniji?

(1 točka)

22. Zaton hladne vojne se je začel, ko je vodstvo Komunistične partije Sovjetske zveze prevzel Mihail Gorbačov in začel reformirati sovjetsko družbo.

V govoru, kakršnega nismo slišali še od nobenega sovjetskega voditelja, je Mihail Gorbačov včeraj oznanil načrte, po katerih naj bi njegova država zmanjšala oborožene sile za 500 000 mož oziroma za 10 odstotkov, in predlagal globalni mehanizem za preureditev vojaških tovarn za miroljubne namene.

Independent, 8. decembra 1988

(Vir: Dolenc, E., in Gabrič, A., 2002: Zgodovina 4, str. 210. DZS. Ljubljana)

- 22.1. Glede na zgornje besedilo pojasnite, kje naj bi našli sredstva za dvig življenjskega standarda prebivalstva.
- 22.2. Kako imenujemo reforme, s katerimi je Gorbačov načrtoval gospodarsko prestrukturiranje Sovjetske zveze?

(2 točki)

23.

Slika 9

(Vir: Dolenc, E., in Gabrič, A., 2002: Zgodovina 4, str. 200. DZS. Ljubljana)

- 23.1. Kateri pomembni dogodek iz novejšje zgodovine – prikazan na sliki 9 – simbolizira konec hladne vojne in kdaj je do njega prišlo?
- 23.2. Kakšne politične posledice je imelo to za pripadnike naroda, ki je bil udeležen v tem dogodku?

(2 točki)

24. V letih 1989 in 1990 je na večstrankarskih volitvah v vzhodnoevropskih državah večina dotlej vladajočih komunističnih strank izgubila oblast. Razliko med staro in novo oblastjo je v svojem novoletnem nagovoru – začetek je naveden v spodnjem besedilu – nakazal tudi novi češkoslovaški predsednik Václav Havel.

Štirideset let ste iz ust mojih predhodnikov na ta dan poslušali različne variante na isto temo: kako je naša država v razcvetu, koliko milijonov ton jekla smo proizvedli, kako srečni smo vsi, kako zaupamo naši vladi in kako svetla prihodnost se odpira pred nami. Predvidevam, da me niste izvolili za predsednika zato, da bi vam tudi jaz tako lagal. Naša država ni v razcvetu. Velikanski ustvarjalni in duhovni potencial naše države ni bil uporabljen razumno. Številne veje industrije proizvajajo dobrine, ki ne zanimajo nikogar, primanjkuje pa nam stvari, ki jih potrebujemo.

(Vir: Antič, I., 2009: Znameniti govori, str. 340. Mladinska knjiga. Ljubljana)

- 24.1. Kaj lahko iz njegovih besed izluščimo glede obveščanja prebivalstva o položaju v državi v komunističnih časih in po prehodu v demokratični sistem?
- 24.2. Kakšne spremembe so bile potrebne v gospodarskem sistemu nekdanjih komunističnih držav?
- 24.3. Češkoslovaška se je mirno razdelila na Češko in Slovaško. Navedite imeni dveh nekdanjih evropskih večnacionalnih komunističnih držav, ki sta drugače od Češkoslovaške razpadli v večletnih krvavih vojnah.

(3 točke)

25. Spodnjim dogodkom dodajte letnico (1945, 1949, 1961, 1968, 1975, 1991).

____ razpad Sovjetske zveze
____ zlom praške pomladi
____ postavljen berlinski zid
____ konec 2. svetovne vojne
____ ustanovljen NATO
____ Helsinška listina

(3 točke)

Prazna stran